

T.C. AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (AKUZEM)
ORTAK DERSLER

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ II

DERS NOTU

Konu					
Hafta	10	Dönem	BAHAR	Öğretim Elemanı	Koray ERGİN

- 1. Çok Partili Hayata Geçilmesinin İç ve Dış Sebepleri**
- 2. Demokrat Parti'nin Kurulması**
- 3. Demokrat Parti'nin Ekonomi, Siyasi, Eğitim ve Toplumsal Faaliyetleri**

1. Çok Partili Hayata Geçilmesinin İç ve Dış Sebepleri

Türk siyasi tarihinin en önemli dönüm noktalarından biri Türkiye'nin, cumhuriyet ilan edildikten uzun bir süre sonra çok partili hayata geçmesi olmuştur. Türkiye 1939-1945 yılları arasında gerçekleşen İkinci Dünya Savaşı'na belki girmemişti ama bu savaşın etkisini her alanda hissetmişti. II Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile tüm dünyada siyasi düzen değişmeye başlamış demokratikleşme anlamında önemli adımlar atılmıştı Türkiye'de zorunlu olarak bu sürecin etkisinde kalmış kendi siyasi düzenini tekrar gözden geçirmek zorunda kalmıştı (Ertan, 2004:409) Aslında sadece siyasi düzen değişmemiş, tüm dünyada ekonomik yaşamda da yeni bir dönem başlamış ekonomide önemli gelişmeler yaşanmıştı. Savaş Türkiye'yi özellikle iktisadi açıdan çok etkilemiş bir milyona yakın insanını seferberlik amacıyla silah altına alan Türkiye, bütçesinin de %55'lik kısmını savunma sanayisini ayırmak zorunda kalmıştı. Erkek nüfusun büyük bir kısmının silah altına alınması üretimi düşürmüştü, yokluk, açlık ve enflasyon gibi kavramlar ortaya çıkmıştı. Temel tüketim malzemeleri karne ile dağıtılmaya başlanmıştı. Karaborsacılık yaygın hale gelmişti (Albayrak, 2004:247)

1. Çok Partili Hayata Geçilmesinin İç ve Dış Sebepleri

Savaş sonrasında ortaya çıkan hem iç hem de dış etkenler, siyasi ve ekonomik anlamda Türkiye'yi bazı tedbirler almaya mecbur bırakmıştı. Özellikle, siyasi anlamda bazı adımların atılması gerekmişti. Türkiye'de diğer Avrupa devletleri gibi demokrasi anlamında olumlu adımlar atabilirse, ekonomi başta olmak üzere, birçok sorunu çözebileceğini düşünmüştü. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, bu doğrultuda çok partili yaşama geçmenin gerekli olduğunu görmüş ve önemli adımlar atmıştı. Onu böyle bir görüşe iten en önemli iç etkenlerden birisi, II.Dünya Savaşı süresince uygulanan baskıcı ekonomi politikalarının halk üzerinde bırakmış olduğu etkiydi. Uygulanan ağır ekonomi politikaları özellikle, kırsal kesimde yaşayan esnaf ve tüccar gibi kesimleri olumsuz etkilemiş, huzursuzlukları arttırmıştı. Bu durum iktidarı bazı çözüm politikaları üretmeye mecbur bırakmıştı (Unat, 2016:264) Bir başka iç etken ise, CHP'nin son zamanlarda memur gibi aydın, demokrat ve liberal kesimlerin desteğini kaybetmiş olmasıydı. Bu kesimlerin savaş enflasyonunun getirmiş olduğu sıkıntıları bire bir yaşamış olması ve bu kesimlerin savaş sonrası yaşanan uluslararası siyasi olaylara ve değişimlere, fikir ve düşünce hayatındaki gelişmelere açık ve duyarlı olması etkili olmuştu (Timur, 1991:23)) Kısacası halkın uzun yıllar tek parti sistemi ile yönetilmiş olması, savaş nedeniyle ekonomik şartların zorlaşmış olması, halkın alım gücünün azalmış olması ve bu zor koşullarda halkın moral, motivasyon ve psikolojisinin bozulmuş olması gibi iç etkenler, iktidarı böyle bir sisteme geçmeye zorlamıştı. Sadece, iç etkenler değil, bu sürece geçilmesinde dış etkenler de etkili olmuştu.

1. Çok Partili Hayata Geçilmesinin İç ve Dış Sebepleri

Daha önce de belirtildiği üzere savaşın sonunda yeni bir dünya düzeni ortaya çıkmış, siyasi yapı yeni koşullara göre yeniden şekillenmişti. Bu yeni siyasi düzende batıda demokrasi ile yönetilen devletler ve özellikle de ABD demokratik ve kapitalist düzeni Sovyetler Birliği ise, sosyalist -komünist düzeni temsil etmişti. ABD ve Sovyetler Birliği yeni oluşan bu dünya düzeninde iki büyük güç olarak kendini ve ideolojilerini dünya genelinde etkili ve hakim kılmaya çalışmıştı (Konyar, 1999:21) Bu süreç, yeni dünya düzeninde "Soğuk Savaş" dönemi olarak da literatürdeki yerini almıştı. Doğal olarak Türkiye'nin de bu yeni dünya düzeninde yerini alması gerekiyordu, alabilmesi için de batıdaki siyasi ekonomik ve toplumsal kriterleri dikkate alması ve benimsemesi zorunlu hale gelmişti. (Unat, 2016:264) Aslında, bu dönemde Türkiye'nin dış politikadaki en önemli sorunu, Sovyet Rusya ile bozulan ilişkiler olmuştu. Bu durumda aslında Türkiye'yi batı blokuna kaydırmıştı. Çünkü, 19 Mart 1945 tarihinde, Sovyet Rusya daha önce 1925 yılında Türkiye ile imzaladığı "1925 Dostluk ve İşbirliği Anlaşmasını" yenilemeyeceğini bildirmişti. Bu görüş Türkiye'nin başta ABD olmak üzere, Batı ile olan ilişkilerini daha da olumlu bir şekilde hızlandırmıştı (Eroğul, 1990:114) Sovyet Rusya, sadece bu anlaşmayı bozmakla kalmamış, boğazlar bölgesinden üst, Doğu Anadolu'dan da bir miktar toprak talep etmişti. Türkiye, Sovyet Rusya'nın bu yayılmacı politikasına tepki olarak da mecburen kendisini batıyla ittifak yapmaya yönelmişti. Bütün bu iç ve dış gelişmelere bağlı olarak Türkiye'de çok partili hayata geçilmesi gerektiği yönündeki ilk resmi ve ciddi açıklama BM'nin kuruluşu için San-Francisco'da bulunan Türk heyetinden yapılmıştı (Unat,2016:265)

1. Çok Partili Hayata Geçilmesinin İç ve Dış Sebepleri

Yapılan bu açıklamanın dışında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü de 19 Mayıs 1945 tarihinde savaşın bitimi ile ilgili yaptığı açıklamada Cumhuriyet rejiminin getirmiş olduğu egemenlik anlayışının her bakımdan gelişmesi gerektiğini, memleketin siyasi, ekonomik ve kültürel alanında demokrasinin daha fazla önem kazanacağını ve yer edineceğini belirtmişti (Karpat, 2010:229-230) Aslında, İnönü'nün yapmış olduğu bu açıklama Türkiye'nin çok partili yaşama geçme konusundaki en önemli adım sayılmıştı. İnönü'nün bu çağrısı hemen olumlu karşılık bulmuştu. 1945 yılında hükümet tarafından Meclise sunulan toprağa olmayan ailelere toprak verilmesini öngören "Çiftçiyi Topraklandırma Yasası" parti içinde başta Adnan Menderes gibi kişilerin tepkisine yol açmıştı. Daha sonra 1945 yılındaki Bütçe Kanunu görüşmelerinde de hükümetin uygulamış olduğu ekonomik politikalar eleştirilmiş ve bu yüzden bütçeye bazı milletvekilleri red oyu kullanmışlardı (Unat, 2016:265) Bu gelişmelerin ortaya çıkardığı en önemli gelişme ise, aslında 7 Haziran 1945 tarihinde CHP meclis grubuna sunulan "Dörtlü Takrir'dir" Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan gibi dönemin tanınmış muhalif siyasetçiler tarafından sunulan bu takrir, aslında çok partili hayata geçişin önünü açmış ve hızlandırmıştı. Bu takrirden özetle: "Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren demokrasiye inanmış ve Türk milletinin ancak demokrasi ilkeleri doğrultusunda refah ve mutluluğa kavuşacağı, bu yüzden anayasaya sadık kalınması, hak ve hürriyetlerin genişletilmesi en büyük arzumuzdur" denilmişti (Uran, 2008:359-361)

1. Çok Partili Hayata Geçilmesinin İç ve Dış Sebepleri

4'lü Takririn mecliste kabul edilmemesi ve “Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun” ise, kabul edilmesi, CHP içindeki muhalif gücü harekete geçirdi. İlk olarak 18 Temmuz 1945 tarihinde Milli Kalkınma Partisi kuruldu. Ancak kurulan bu parti çok etkili olamadı. Bu olaylar yaşanırken, 17 Eylül'de önce Celal Bayar milletvekilinden istifa etti. Ardından, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü basında yapmış oldukları eleştiriler üzerine partiden ihraç edildiler. En son olarak da Refik Koraltan aynı karara maruz kaldı. Böylece dörtlü takriri verenler partiden uzaklaştırıldılar (Aydemir, 1975:441)

Milli Kalkınma Partisi'nin muhalefet olarak pek bir varlık gösterememesi üzerine İnönü, 1 Kasım 1945 tarihinde meclis açılışında tekrar demokrasinin önemine ve gerekliliğine vurgu yapmış, tek eksiğin güçlü bir muhalefet partisinin olmaması demişti (Ahmad, 2007:24-25) Bunun üzerine, 7 Ocak 1946 tarihinde DörtlÜ Takrir'in meclise sunulmasında rol oynayan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından Demokrat Parti kuruldu. Başbakanlığa Celal Bayar getirildi (Unat,2016:266) Böylece Türkiye Cumhuriyeti uzun bir aradan sonra tekrar çok partili hayata geçmiş oldu. Demokrat Parti'nin Parti programı 2 temel esasa dayanıyordu. Siyasi hayatta "demokrasi" ilkesi, ekonomik ve toplumsal hayatta ise, "liberalizm" ilkesi (Çavdar, 1985:2065) Aslında Parti'nin programı CHP'nin programına benziyordu. Laiklik ilkesi başta olmak üzere birçok ilke aynıydı, ancak Demokrat Parti'nin programında demokrasiye özellikle vurgu yapılması ve temel hak ve hürriyetlere geniş yer verilmesi dikkat çekiciydi. Laiklik ve Devletçilik ilkesi yeniden tanımlanmıştı. Laikliğin asla dinsizlik olmadığı belirtilmişti. Özel sermayenin teşvik edileceği ve korunacağı özellikle vurgulanmıştı. Demokrat Parti'nin kuruluşundan kısa bir süre sonra, 21 Temmuz 1946 tarihinde ilk kez tek dereceli çoğunluk sistemine dayanan açık oy, gizli tasnif esasına dayalı bir seçim yapılmış, bu seçimlerde CHP, 395 DP 64, bağımsızlar ise, 6 milletvekili çıkarmıştı (Karpat, 2010:249-251) Ancak, bu seçimlerin açık oy, gizli tasnif ilkesine göre yapılması ve Anadolu'da CHP'nin ile yaptığı yönündeki iddialar seçimin güvenilirliğine gölge düşürmüştü.

Bu yüzden 1946 seçimleri hala günümüzde bile tartışılmaktadır. 7 Ocak 1947 tarihinde, DP büyük kongresini gerçekleştirmiş, kongrede “Hürriyet Misakı” adında bir bildiri yayınlanmıştı. Bu kongreye farklı bölgelerden, farklı sosyal sınıflardan CHP’ye muhalif kişiler katılmıştı. “Hürriyet Misakında” da bir takım siyasi talepler dile getirilmiş, anayasaya aykırı kanunların anayasadan çıkarılması talep edilmiş, yeni bir seçim yasası ve seçimlerin sağlıklı ve güvenilir yapılması öngörülmüştü. Ayrıca devlet Başkanlığı ile parti başkanlığını ayrı kişilere verilmesi de özellikle istenmişti (Koçak,1989:184) Bundan sonraki süreçte, CHP ile DP arasında sorunları çözmek, gerginlikleri gidermek ve demokrasiye dayalı iktidar-muhalefet ilişkisi yürütebilmek amacıyla görüşmeler yapılmış, Başbakan Recep Peker ile DP lideri Celal Bayar görüşmeler yapmıştı. Ancak, bu görüşmelerden sonuç çıkmamıştı. DP-CHP arasındaki gerginliğin artarak devam etmesi üzerine Cumhurbaşkanı İnönü, 12 Temmuz 1947 tarihinde demokrasinin yaşatılması, iktidar-muhalefet ilişkilerinin düzenli ve güvenilir bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla “12 Temmuz Beyannamesini” yayınladı (Unat, 2016:267)

İnönü, bu beyannameyi yayınlamadan önce hem Başbakan Recep Peker'e hem de DP lideri Celal Bayar'a gösterdi. Bu beyannamede özellikle, meşru bir muhalefetin önemine vurgu yapılarak iktidarın muhalefete hiçbir şekilde baskı yapamayacağı belirtiliyordu. Aslında bir anlamda İnönü bu tavrı ile hem demokrasiye hem de çok partili yaşama sahip çıkmıştı. Aradığı desteği pek bulamayan Başbakan Recep Peker kısa bir süre sonra istifa etmişti. Tek parti zihniyetini ısrarla savunan Recep Peker'in yerine İnönü daha ılımlı bir isim olan Hasan Saka'yı göreve getirdi. (9 Eylül 1947) (Aydemir, 1975:464) Bu beyanname sadece CHP'yi karıştırmamış, DP'nin de karışmasına neden olmuştu. Beyannameyi iyi niyetli ve ılımlı bulan Celal Bayar'a tepki olarak bazı DP'liler sert tepki göstermiş, bunun üzerine Demokrat Parti'den hem istifa hem de ihraç olayları yaşanınca, milletvekili sayısı 64'den 31'e kadar düşmüştü. Demokrat Parti'den ayrılan milletvekilleri, 20 Temmuz 1948 tarihinde Millet Partisini kurdu. Ancak Demokrat Parti, parti içi sorunlarını kısa zamanda çözmüş, birlik ve beraberliği yeniden sağlamayı başarmıştı. Bundan sonraki süreçte, CHP'ye karşı daha tutarlı ve kararlı bir muhalefet sürdürdü. Aslında 12 Temmuz Beyannamesi ile sadece İnönü değil, Celal Bayar da çok partili hayatın devamına önemli katkı sağlamıştı. Bütün bu gelişmelerden sonra, hükümet daha da güvenilir bir seçim yasası için çalışmalar yapmış, toplumun da desteği ile hazırlanan yasa, 16 Şubat 1950'de mecliste görüşülmüştü. Yasa, Millet Partisi'nin muhalefetine rağmen Demokrat Parti'nin ve CHP'nin tam desteği ile kabul edilerek yürürlüğe girdi. Yasa ile seçimler artık gizli oy, açık tasnif ile yapılacak ve yargı tarafından denetlenebilecekti. Ayrıca, siyasi partiler sandık başında gözlemci bulundurabilecekti. Yasa, oldukça demokratikti. Daha sonra 14 Mayıs 1950 tarihinde seçimler yapılmış, Demokrat Parti ve CHP tüm ülkede seçimlere katılırken, Millet Partisi 22 ilde seçimlere katılmıştı.

2. Demokrat Parti'nin Kurulması

Yapılan 1950 seçimlerine göre, Demokrat Parti büyük bir başarı kazanmış, 408 milletvekili çıkarmıştı. Cumhuriyet Halk Partisi 69 milletvekili, Millet Partisi 1 milletvekili bağımsızlar ise, 9 milletvekili çıkarabilmişlerdi (Lewis, 2004:311) 14 Mayıs 1950 seçimlerine göre oy dağılımı şu şekilde olmuştu

Parti Adı	Aldığı Oy Miktarı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
DP	4.242.831	%53.59	408
CHP	3.165.096	%39.98	69
MP	240.209	%3.03	1
Bağımsızlar	267.955	%3.40	9

Bu seçim sonuçlarıyla İnönü'nün 1945 yılında başlattığı çok partili yaşama geçiş denemesi sorunsuz bir şekilde sonuçlanmıştı. Bu yüzden bu seçim sadece Demokrat Parti'nin değil, CHP'nin ve İnönü'nün de büyük bir başarısı olarak değerlendirilebilir (Akşin,2006:229) Bu seçimle birlikte, meclis tarafından Celal Bayar, Türkiye Cumhuriyeti'nin 3. cumhurbaşkanı olmuş, Refik Koraltan meclis başkanlığına seçilmiş, Adnan Menderes ise, Celal Bayar'ın yerine hem parti başkanı hem de başbakan olmuştu. Fuat Köprülü ise, Dışişleri Bakanlığı görevine getirilmişti. DörtlÜ Takrire imza atan bu isimler, siyasetin ve yeni dönemin en önemli isimleri haline gelmişti.

Adnan Menderes kısa bir süre sonra teknokrat ağırlıklı bir hükümet kurmuş, hükümet programını meclise sunmuştu. Özetle, programda sosyal ve toplumsal refah sağlayacak ekonomik hedefler ve özel sektörün teşvik edilmesine yönelik konular yer almıştı. Programda ayrıca, devr-i sabık yani, geçmiş dönemlerden intikam yoluyla hesap sorulmayacağı özellikle vurgulanmıştı. Adeta, Demokrat Parti yeni bir başlangıç yaparak herkese barış eli uzatıyordu. Program mecliste, 2 Haziran 1950 tarihinde güvenoyu aldı. Demokrat Parti'nin parti programında yaptığı ilk düzenleme, Arapça ezanı geri getirmek olmuştu (Unat, 2016:268) 29 Haziran 1950 tarihinde CHP'de ise, 8. büyük kongre yapılarak İsmet İnönü yeniden genel başkanlığa seçilmişti. CHP, 3 Eylül 1950 yerel seçimlerini hedef alarak sıkı bir çalışma başlattı. DP'ye karşı iyi bir muhalefet hazırlığı yaptı. Ancak, beklenen sonucu alamadı. CHP 3 Eylül 1950'de önce yerel seçimleri, 16 Eylül 1951'de de ara seçimleri kaybetti. Bundan dolayı, parti güç kaybetti ve partiden istifalar yaşandı. Yerel ve ara seçimlerden de zaferle çıkan Demokrat Parti hiç zaman kaybetmeden icraatlarını uygulamaya koyuldu. Demokrat Parti iktidara geldikten sonra özellikle, ekonomi alanında önemli adımların atılmasına öncelik verdi. Ekonomide devlet müdahalesinin en aza indirileceği vurgulandı. Özel teşebbüslerin teşvik ve destekleneceği ayrıca, demiryolundan ziyade karayolu projelerine ağırlık verileceği belirtildi. Para ve maliye politikalarında değişiklik yapıldı. Bu dönemde ekonomide üç temel ilke benimsenmişti. Birincisi, tarım sektörünü geliştirmek ve teşvik etmek, ikincisi, sanayileşme önem vererek özel teşebbüsleri desteklemek, üçüncüsü ise, dış ticarete liberalizm yanlısı bir politika izlemek (Tokgöz, 2007:140-141)

Adnan Menderes kısa bir süre sonra teknokrat ağırlıklı bir hükümet kurmuş, hükümet programını meclise sunmuştu. Özetle, programda sosyal ve toplumsal refah sağlayacak ekonomik hedefler ve özel sektörün teşvik edilmesine yönelik konular yer almıştı. Programda ayrıca, devr-i sabık yani, geçmiş dönemlerden intikam yoluyla hesap sorulmayacağı özellikle vurgulanmıştı. Adeta, Demokrat Parti yeni bir başlangıç yaparak herkese barış eli uzatıyordu. Program mecliste, 2 Haziran 1950 tarihinde güvenoyu aldı. Demokrat Parti'nin parti programında yaptığı ilk düzenleme, Arapça ezanı geri getirmek olmuştu (Unat, 2016:268) 29 Haziran 1950 tarihinde CHP'de ise, 8. büyük kongre yapılarak İsmet İnönü yeniden genel başkanlığa seçilmişti. CHP, 3 Eylül 1950 yerel seçimlerini hedef alarak sıkı bir çalışma başlattı. DP'ye karşı iyi bir muhalefet hazırlığı yaptı. Ancak, beklenen sonucu alamadı. CHP 3 Eylül 1950'de önce yerel seçimleri, 16 Eylül 1951'de de ara seçimleri kaybetti. Bundan dolayı, parti güç kaybetti ve partiden istifalar yaşandı. Yerel ve ara seçimlerden de zaferle çıkan Demokrat Parti hiç zaman kaybetmeden icraatlarını uygulamaya koyuldu. Demokrat Parti iktidara geldikten sonra özellikle, ekonomi alanında önemli adımların atılmasına öncelik verdi. Ekonomide devlet müdahalesinin en aza indirileceği vurgulandı. Özel teşebbüslerin teşvik ve destekleneceği ayrıca, demiryolundan ziyade karayolu projelerine ağırlık verileceği belirtildi. Para ve maliye politikalarında değişiklik yapıldı. Bu dönemde ekonomide üç temel ilke benimsenmişti. Birincisi, tarım sektörünü geliştirmek ve teşvik etmek, ikincisi, sanayileşme önem vererek özel teşebbüsleri desteklemek, üçüncüsü ise, dış ticarete liberalizm yanlısı bir politika izlemek (Tokgöz, 2007:140-141)

3. Demokrat Parti'nin Ekonomi, Siyasi, Eğitim ve Toplumsal Faaliyetleri

Demokrat Parti bu dönemde CHP döneminde biriken mali kaynaklar ve özellikle de dış yardımları (Marshall yardımı) etkisiyle ülke ekonomisine canlandırdı. Altyapı faaliyetlerine büyük önem verdi. Fabrikalar açtı. Madencilik ve baraj alanında büyük atılımlar yaptı. II.Dünya Savaşı'nda ihmal edilen kırsal kesimlere ve tarım alanlarına yönelik olumlu çalışmalar yaptı. Yeni alanlar tarıma açıldı. Çiftçiye büyük destek sağlanarak ucuz kredi temin edildi. Marshall Yardımları sayesinde başta traktör olmak üzere, tarım aletlerinin sayısı arttırılmış tarımda makineleşmeye büyük önem verilmişti (Zürcher,2004:327) Özellikle, traktör sayısındaki artış dikkate değerdir.

YIL	TRAKTÖR SAYISI
1924	220
1930	2000
1948	1756
1950	9,905
1956	43.727

Yine bu dönemde ekilen topraklarda da büyük artış yaşanmıştı. 1948'de 9,5 milyon hektar olan ekili alan 1956'da 14,6 milyon hektar ekili alana çıkmıştı. Yaklaşık %40'lık bir artış gerçekleşmişti (Akşin, 2016:249-250) Sanayide ve ticarette liberal politikalar izleyen Demokrat Parti özellikle yabancı sermayenin ülkemiz sınırlarında yatırım yapabilmesine öncelik vermiş, bu doğrultuda 1951 ve 1954 yılında yabancı sermaye yönelik teşvik yasaları çıkartılmıştır. Ayrıca özel sektöre kredi sağlamak amacıyla, 1950 yılında Dünya Bankası'nın desteği ile Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kurulmuştu (Unat, 2016:269) Yine bu dönemde açılan Makina Kimya Endüstrisi(1950), Et ve Balık Kurumu (1952), Türkiye Çimento Sanayi Anonim Şirketi (1953), Azot Sanayi , (1953) Devlet Malzeme Ofisi (1954), Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı(1954), Yem Sanayi Anonim Şirketi (1956) ve Ereğli Demir Çelik Fabrikası (1960), Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikası(1955) dikkate değer önemli yatırımlar olmuştu (Albayrak, 2004:307-313)

Ancak, bu yatırımların çoğu dış destekle yapıldığı için ilerleyen zamanda ekonomik anlamda bazı sıkıntıları da beraberinde getirecekti. Özellikle, 1954'te Kore Savaşı'nın bitiminden hemen sonra tarım ürünlerindeki fiyatlar olumsuz etkilenmişti. Savaş başladığında tarım ürünlerine talep fazlaydı ve dolayısıyla fiyatlar yüksekti, ancak savaşın bitimiyle hem talep hem de fiyat düşmüştü. Bu da Türk tarım sektörünü olumsuz etkilemişti (Turgut, 1991:168) Bu arada, 1954'ten itibaren döviz darboğazı yüzünden liberal politikalara kısıtlama getirilmişti ve ithalatı kısıtlayan önlemler alınmak zorunda kalınmıştı (Ahmad,2007:168) Bu önlemler kapsamında gümrük tarifeleri yükseltilmişti. Ayrıca, piyasayı daha iyi denetlemek ve kara borsacıları cezalandırmak için 1956'da Milli Korunma Kanunu çıkartıldı (Unat,2016:270) Demokrat Parti'nin 10 yıllık iktidarı döneminde eğitim alanında da önemli gelişmeler ve değişimler görülmüştü. Atatürk döneminde açılan Halkevleri ve Halkodaları 1951'de devletleştirilerek mal varlıkları hazineye aktarıldı. İnönü döneminde açılan Köy Enstitüleri (1940) 1950 yılında kapatılarak öğretmen okullarına dönüştürüldü (Akşin, 2006:233) Yine, bu dönemde ilk ve ortaöğretimde okul öğrenci ve öğretmen sayılarında önemli artışlar yaşandı. Yükseköğretimde, 1957 yılında Ankara'da ODTÜ, 1958 yılında ise, Erzurum'da Atatürk Üniversitesi gibi önemli üniversiteler açıldı. Ancak, eğitimde ve ekonomide atılan önemli adımlara ve başarılarla karşın Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi ilişkileri bir türlü düzelmemişti. Demokrat Parti muhalefete ve özellikle de CHP'ye yönelik bazı baskı politikaları uygulamıştı.1953 yılında CHP'nin bütün taşınır taşınmaz mal varlığı hazineye devredilmişti (Erarlan,2005:559) Demokrat Parti sadece muhalefete yönelik değil, basına karşıda baskı politikası uygulamıştı. Basından gelebilecek eleştirileri önlemek için ağır cezalar içeren bir yasa çıkartmıştı. Bu yasa ile, davalık olan gazeteciler haklarını savunmak ve ispatlamaktan bile alı koyulmuştu (Akşin, 2006 :233)

3. Demokrat Parti'nin Ekonomi, Siyasi, Eğitim ve Toplumsal Faaliyetleri

Demokrat Parti'nin her muhalif harekete karşı baskıcı politikalar izlemesi hem iktidar-muhalefet ilişkilerini daha da bozmuş hem de toplumsal tepkilerin giderek daha da artmasına neden olmuştu. İşte, böyle bir ortamda 1954 yılında yeniden seçimlere gidilmişti. Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti'ye karşı muhalif bir cephe oluşturmak istediysede başarılı olamadı. 1954 yılına kadar Demokrat Parti'nin ekonomik başarıları bu seçimde de önemli bir başarı kazanmasına yol açmıştı. Katılımı oldukça yüksek olan 1954 seçim sonuçlarına göre, Demokrat Parti oyların %58,42'sini alarak, 503 milletvekili çıkarmış, mecliste büyük bir çoğunluk elde etmişti. 1954 seçim sonuçlarına göre partilerin oy oranı ve milletvekili sayısı şu şekildeydi:

	OY	ORAN	SAYI
DP	5.313.659	%58.42	503
CHP	3.193.471	%35.11	31
MP	480.249	%5.28	5
Bağımsız	56,393	%0.62	2

Demokrat Parti'nin kazanmış olduğu bu büyük başarı bu dönemde izlenen iç ve dış politikalarının aslında toplum tarafından benimsendiğini gösteriyordu. Bu durum Demokrat Partiyi daha da güçlü hale getirmiş halktan aldığı bu destekle muhalefete karşı baskılarını daha da arttırmasına neden olmuştu. 1954 seçimleri iktidar muhalefet ilişkilerine yeni bir boyut kazandırmıştı. Artık aksine iktidar muhalefeti ciddi bir şekilde eleştirmeye başlamış, muhalefet ise, kendini savunma gayreti içine girmişti. İktidarın basına yönelik olan etkin baskıcı politikaları basının daha çok muhalefete yaklaşmasına neden olmuştu. Bu dönemde muhalif olan Hüseyin Cahit Yalçın gibi gazeteciler tutuklanmaya başlamıştı (Unat,2016:271) Menderes hükümeti için, 1955 yılı oldukça zorlu bir yıl olmuştu. Mecliste çoğunluğu elde eden Demokrat Parti muhalefetin güçsüz olması sebebiyle kendi hükümetini kendi denetler hale gelmişti. Ancak, bazı dönemlerde parti içi taleplerinin dikkate alınmaması sonucu bazı milletvekilleri partiden istifa etti. Partiden istifa eden bu milletvekilleri, kendisi ile hareket eden milletvekillerini de yanına alarak Hürriyet Partisini kurdu.

Aslında, 1954 seçimleri Demokrat Parti için zirve olduğu kadar düşüşün başlangıcı olarak da gösterilebilir. Bu dönemin hem iç politikaya hem de dış politikaya olumsuz yansıyan en önemli olaylardan birisi de, “6-7 Eylül Olaylarıdır”. 6 Eylül 1955 tarihinde, İstanbul gazetelerinin birinde, Rumların Selanik'te Atatürk'ün doğduğu evin bombalandığı yönünde çıkan haberler sonucunda, İstanbul'daki halk tarafından Rumlara yönelik bazı olumsuz faaliyetler görülmüş, Rumların evleri, işyerleri, mezarlık ve kiliseleri yağmalanmıştı. İzmir'de de buna benzer olaylar yaşanmıştı olaylar güçlükle bastırılmışsa da bu olaylar içeride ve dışarıda hükümete karşı büyük bir tepkinin doğmasına neden olmuştu (Ortaylı, 2010:105-110) Yaşanan bu olaylara bürokrasi ve basınla yaşanan kavgalar ve bir de ekonomik sıkıntılar eklenince, 1955'te Menderes dışında bütün kabine istifa etti. Demokrat Parti siyaset de büyük bir güç kaybı yaşamıştı. Siyasette güç kaybına uğrayan Demokrat Parti, döviz kaynaklarının ve dış borçlanma imkânlarının tükenmesi sebebiyle ekonomide de büyük güç kaybetti. (Çavdar, 1999:68) Hükümet ekonomik sorunlar, parti içi sıkıntılar, Hürriyet Partisi'nin kurulması ve güç birliği yapan muhalefeti susturmak amacıyla 1957 yılında erken seçim kararı almıştı.

- AHMAD, Feroz (2007). *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, Hil Yayınları, İstanbul.
- AKŞİN, Sina (2016). *Kısa Türkiye Tarihi*, İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- AKŞİN, Sina (2006). *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*, İmaj Yayınları, Ankara.
- ALBAYRAK, Mustafa (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti*, Phonix Yayınları, Ankara.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya (1976). *Menderes'in Dramı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya (1976). *İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya (1975). *İkinci Adam*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- BAŞGİL, Ali Fuat (1966). *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*, Yağmur Yayınları, İstanbul.
- ÇAVDAR, Tefvik (1999). *Türk Demokrasi Tarihi*, İmge Kitabevi, İstanbul.
- ÇAVDAR, Tefvik (1985). 'Demokrat Parti', *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 8, ss.2048-2071.
- ERASLAN, Cezmi (2005). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Atam Yayınları, Ankara.
- ERDOĞAN, Mustafa (2001), *Türkiye'de Anayasalar ve Siyaset*, Liberte Yayınları, Ankara.
- EROĞUL, Cenk (1990). *Geçiş Sürecinde Türkiye*, Belge Yayınları, İstanbul.
- ERTAN, Temuçin (2016). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- KARPAT, Kemal (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul.

KOÇAK, Cemil (1989). *Yakınçağ Türkiye Tarihi*, Milliyet Kitaplığı, 1989.

KONYAR, Hürriyet (1990). *Ulus Gazetesi, CHP ve Kemalist İlkeler*, Belge Yayınları, İstanbul.

LEWİS, Bernard (2004). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK Yayınları, Ankara.

SEYHAN, Dünder (1966). *Gölgedeki Adam*, Nurettin Uycan Matbası, İstanbul.

TİMUR, Taner (1991). *Çok Partili Hayata Geçiş*, İletişim Yayınları, İstanbul.

TOKGÖZ, Erdinç (2007). *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi*, İmge Yayınevi, Ankara.

TURGUT, Serdar (1991). *DP Döneminde Türkiye Ekonomisi*, Ankara.

UNAT, Kadri (2016). 'Atatürk Sonrası Türkiye', *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, ss.253-296.

URAN, Hilmi (2008). *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)*, İş Bankası Yayınları, İstanbul.

ZURCHER, Eriç (2004). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul.

HAFTALIK KONU DEĞERLENDİRME SORULARI

1	Tek partili dönemden, çok partili hayata geçişte etkili olan iç ve dış sebepler nelerdir? Açıklayınız.
2	Dörtlü Takrir'i kimler vermiştir? Demokrat Parti'nin kuruluşunda nasıl bir etkiye sahiptir? Açıklayınız.
3	1947'de yayınlanan 12 Temmuz Beyannamesi'nin çok partili hayata siyasi açıdan ve demokrasi tarihimiz açısından nasıl bir etkisi olmuştur? Açıklayınız.
4	1950-1957 yılları arasında DP'nin yapmış olduğu önemli eğitim ve ekonomik faaliyetlerini açıklayınız.
5	DP'nin ekonomi politikası hangi anlayışa dayanmaktaydı? Bu politikanın temel ilkeleri nelerdir? Açıklayınız.